

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԻ ԶՈՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1863

ԹԻՒ 710

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

Սուրբ Կառավարութիւնը իւր պատասխանը յուսադրեց ազգաբարձական երկրորդ դրութեանց զորս լինողին, Գաղղիան և Ասորիան գրած էին իրեն, ի մասին թղթնական գործոց և Սուրբ Կառավարութեան կողմէն միշտ իւր օրոշմանը մէջ, այսինքն մինչև որ պատահաբար բոլորիսցիները իրենց ղեկը վար չէին, և Ղեկավարը Ներկորդ օգոստոսիս կայրը ամենէն ինչ և է ղեկավար պիտի չընէ ի նպատակ այս ազգին, և Բանդի այս վերջին երկու ամաց փորձառութիւնը բաւականապէս ցոյց տուաւ, կըսէ ժողովուրդը Սէն-Բէրնարդի լրագիրը, թէ անիշխանական կերպով տանտնային եղած Բերի մը վերայ երբեք հաստատուն բան մը չընար հիմնադրուիլ, և որին վերահասութեան իւր բոլորիսցի հպատակաց վերայ ունեցած պաշտօնը չփոխուեցան, և յաւելու յիշեալ լրագիրը, բայց անոնց բարօրութիւնը կը պարտաւորէ ղեկը հոգ տանիլ ամենէն յառաջ նիւթական բարեկարգութեան վերահաստատութեանը վերայ:

Բոլորիսցի խնդիրը՝ ըստ երեւանաց, ծառ հեռանութիւններն պիտի չունենայ և շուտ կամ ուշ դեռ պահանջան միջոցաւ բարեկամօրէն պիտի լըննայ, և մանաւանդ որ իրանքիս վերահասական խորհրդակցութեան ի վեր Գաղղիոյ և Սուրբ Կառավարութեան ղեկ իմացան յիշեալ խորհրդակցութեան, թէ իրենց օգուտը կը պահանջէ որ միայն մնան միշտ:

Վերջապէս եւրոպական քաղաքականութեան ընդհանուր կացութիւնը, եթէ Գաղղի Ռէյի լրագրին

ըսածին նայելու ըլլամք, այնպիսի հանգարտ և յաջողակ է, որչափ որ կարելի է ըլլալ այսպիսի դժուար պարագայից մէջ:

Բէրնարդի Ռէյի պահանջն Սենթ-Ելէնը դուքսը մօտեցաւ Գաղղի պիտի վերադառնայ երկու ամսուան համար, և յիշեալ պարագայից մէջ, յիշեալ գետնային այս ճանապարհորդութեանը կրնայ քաղաքական պատճառ մը տրուիլ, ուստի Սենթ-Ելէնը օրագիրը՝ այս անհիմն կարծեաց առաջը առնելու համար, կը ծանուցանէ թէ Սենթ-Ելէնը դուքս իւր լծակցին առողջութեանը դարման տանելու համար առժամանակեայ կերպիւ Գաղղի կուգայ:

Յայտնի է որ Նիկիոյ փոխարքային կողմէն Կուպրի փաշան մօտեցաւ Գաղղի գնաց Սուրբ Եւրոպային խնդրոյն կարգադրութեանը վրայօք բանախօսութիւն ընելու Գաղղի կառավարութեան հետ, Գաղղի Ռէյի լրագիրը կըսէ, թէ յիշեալ հայկազուն պաշտօնատարին բերած պայմանները զրիւթ անընդունելի են: Հաւարակօրէն կը կարծուի, և կը յաւելու յիշեալ լրագիրը, թէ մօտեցաւ Տրուէն տը Լուի, որ Գաղղի աքաբին գործոց պաշտօնէն է, պիտի պահանջէ որ մօտեցաւ Ռէյի և Նիկիոյ սի հանդուցեալ փոխարքային մէջ յիշեալ ջրանցքին վրայօք գաշադրուած պայմանները ճշգրիտ և տառայ փոփոխութեան ի գործ դրուին:

Գաղղի ազգային երեսփոխանաց նոր խորհրդանշը ըստ երեւանաց, նոյնմբերի 5ին ըստ նոր տուած Գաղղի պիտի բացուի և հարկաւոր եղած տնօրէնութիւնները պիտի որոշէ: Կախարարները մեծ գործունէութեամբ կաշնատին տեղութեան 1864 ամին եկամտից և ծախսից հաշուեցուցակը պատրաստելու: Եւ հաշուեցուցակը ազգային խորհրդանշին պիտի

ներկայացուի, որպէսզի՝ ղեկի քննութեան իւր հաւանութեամբը վաւերացնէ ղայն: Կը հաստատեն թէ եկամտից տեսուչ Մ. Գուլտ նախարարը այս օրերս տեղեկագրութիւն մը պիտի հրատարակէ տեղութեան գանձային վիճակին վրայօք:

Սուրբ Կառավարութեան ժողովրդեան կողմէն պատգամաւորութիւն մը կուգայ ի Գաղղի, ուսկից ղեկին նա պիտի երթայ Սաքսի լիւնտն արշիւքսին մատուցանելու համար այս երկրին կայսերական գահը: Կերելի թէ յիշեալ բարձրագոյն աւստրիացի իշխանը որոշած է սրբով ընդունելու Սաքսիացուց այս խնդիրը: Կը ղրդուի թէ 750 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ ի հաշիւ Սաքսիացի նոր կայսերութեան: Եւս գումարէն 250 միլիոնը Գաղղի կառավարութեան պիտի վճարուի ի փոխարէն իւր պատերազմական ծախսից և մնացեալը Սաքսիացի տեղութեան պիտի ըլլայ համար պիտի գործածուի:

Յունաստանի մէջ պատրաստութիւն կը տեսնուի փառաւորապէս ընդունելու իրենց նորընտիր Թագաւորը: Ներքին գործոց պաշտօնէն 150,000 տըրակի խնդրեց ազգային ժողովէն, որպէսզի այս ընդունելութեան համար հարկաւոր եղած ծախսը ընէ: Ներսփոխաններէն մէկը զրուցեց թէ արժան չէ այս քան մեծ գումար ծախք ընելով՝ տարապայման ծախուց սովորեցնել մեր ծաղկահասակ Թագաւորը, որ քաջ կը ճանաչէ Յունաստանի դանձուց վիճակը: Եւս պիտի տարապայման ծախուց համար ամենքս կը մեղադրենք Օթոման Թագաւորին կառավարութիւնը, այսու ամենայնիւ նոյն ընթացքին մեր ևս կը ծնուի:

Յիշեալ երեսփոխանին խոհական խօսքերուն ուշագրութիւն չմատուցուեցաւ, և ազգային ժողովը, իւր անդամոց մեծագոյն մասին հաճութեամբը՝ ներ-

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՂՈՒՐ (1)

Այս օրերս կարգացի մէկ դատաւոր Ս. Գաղղի Պաշտօնաւորն անուանով, աշխատութիւն Սուրբ Կառավարութեան Պաշտօնաւորն: 188 երես 455 յօդուածին կը գրէ Պ. հեղինակը թէ «Թուրքաստանի եպիսկոպոսն» «ընէ կաթողիկոսի ընտրութեան գլխաւոր պատճառ» «նեղի մէջը այն էր, որ եթէ Ռուսաստանէն ըլլաւ «ընտրութիւնը» չըլլայ թէ Ռուսաց տեղութեան զօր» «Թեմար Զաւարէն Սարգիս եպիսկոպոսը յարկաւորէ «այդ հայրապետական գահը, ընդդէմ բոլոր ազգի կառավար» վանդի Զաւարէնին իւր անարժան վարմունքին» «ըրկը և Ռուսաստանը բարոյքը, հանդուցեալ Ներսէս «կաթողիկոսի ազգաբարձական ձեռնարկութեանց դէմ» «հակառակութեամբը ու անոր անձին դէմ թշնամութեամբ» «վարուելով զամենքը զայրապայտեցեր էր և տակի եղեր էր ամենուն»:

Այս յօդուածը որպէս կերելի, թերակատար և անկերպարան մտայ վիժածք է և անիրաւ գրոյցներ, ուստի արժան համարիմ ուղարկութիւն տունը տրու վերայ:

Ի հարկէ խոհական մտայ գործ չէ աւաղի վրայ չինուածը կառուցանել, ապա թէ ոչ հեղեղներն ու հողմը ընտրով կը կործանեն, այլ շինուածքը պիտի հիմնուի ի վերայ հաստատուն վիժի, համաձայն Քրիստոսի հրամանին:

Պատմութեան հատուածն հիմունքն են կոմ պատմուի տարածուածութիւնը և կամ հաստատարիմ աղբիւրները, որ անցից պիտի քաղի պատմիչը իւր պատմութեան ձեւերը, և այն ոչ միայն լոկ անունները յիշատակելով:

(1) Այս յօդուածը, որ շատոնցմէ յուզարկուած է մեզ ճիշդիսին ի հրատարակութիւն, անցեալ շաբաթը նկատար Ռուսաց փոստային, առանց հասկնալու գրաստանը այսքան երկար յայտարարման:

այլև նոյա արժանաւորութիւնն ու պաշտօնը, ինչպէս կը գրէ մեր երջանկայնչատակ Մովսէս Խորենացին՝ վկայ ըրելով իւր պատմութեանը Մար—Իրաւ—Կատիկայն, Ուղիւն—Քուրդը, Արեւոտ Փեղապայն, Բարդեան Ասորիւն, և ուրիշները, ընթերցողներին մատար ցոյց տալով իւր պատմութեան անընդունելի մատար ցոյց տաւած է: Եւ անորով կըրպիւ չարքեր նոյա անունը այլև նոյա գործը, ծաղկումն ու հիմունքն կը ընդհանրէ հաստատութեան ու ուղղութեան համար, որ իւր պատմութիւնը ծաղկելի, անհեթեթ, անհիմն ու անհաստատի չերի:

Այս պատմութեան ճշգրտութիւնը և օրէնքը, ապա թէ ոչ պատմութիւնը կը լինի անհիմն, ստույգ, անհեթեթ ու ճիւղաւ, մանաւանդ եթէ հիմնած լինի նա անստույգ և լոկ ձայնիւրի և խօսքիւր վրայ, ինչպէս կը տեսնենք Փարսապետիցի գրածը:

Այդ մէջ Պ. Փարսապետիցի վերջերեալ յօդուածը երկու կըրածանեմք. առաջին պարբերութիւնը, որ կաթողիկոսի ընտրութեան մասին է, իրաւաբար իրեւտութիւն կը ընկնէ և կը հերքուի. որովհետեւ անձամբ անձին մէջ գտնուած և մը ու բոլոր անցիցն քաջակեակ:

Նախ թէ «Թուրքաստանի եպիսկոպոսներն ընտրութեան գլխաւոր պատճառներն մէկն այն էր, որ չըլլայ թէ Ռուսաց տեղութեան զօրութեամբ Զաւարէն Սարգիս եպիսկոպոսը յարկաւորէ այդ հայրապետական գահը ընդդէմ բոլոր ազգի կամայը», ոչ այդպէս չէ, պարզ Փարսապետիցի. այդ խորհուրդը ոչ եթէ այժմ եղած է, որ Սարգիս եպիսկոպոս է, և որուն համար դու կերպըս, այլ 1842 թուին եղաւ Էջմիածնայ գահին առաջը ի ներկայութեան բոլոր պատգամաւորաց, երբոր Սարգիսը գիւր վարդապետ էր ու Սանահին կընտրուի. բայց որովհետեւ Ներսիս նման մեծահանձար, լայնախորհուրդ հեռատես, ազգասէր ու հաստատուն մտայ տէր մարդը ներկայ կը գտնուէր, վասնորոյ այդ խորհուրդը խափան

ուեցաւ: Իսկ ոյժմ միայն խորհուրդը եպիսկոպոսաց և Մարգարէութեան և ոմանց ժողովրդոց վերստին նորոգուեցաւ այն 1842 ամի խորհուրդը և կամայն որ օսմանեան կողմից լինի կաթողիկոսի ընտրութիւնը, որպէսզի բարձուի յատասնամայ այն կողմի ժողովրդոց անբաւականութիւնը և վերստին նորոգուի այն կարգն ու կանոնը, որ քառասուն տարուց յառաջ անընդհատ կը ընտրուեցին: Այն է, Էջմիածնայ կողմէն բացուի նախնականութիւնը ու ոմանց տեղեաց առաջնորդութիւնը գէպ ի սամանեան կողմը ինչպէս յառաջ էր: Այս այս իսկ մտօք, յետ վախճանի Ներսէս կաթողիկոսի, ամենից յառաջ նոյն իսկ Սարգիս եպիսկոպոսը գրեթէ իւր կողմից արեւմտապարս Զօհաննէս—Պէյ Տառեան իշխանին Պօլիս և Մատթէոս արքեպիսկոպոսին որ այժմ կաթողիկոս, որ այն կողմից լինի ընտրութիւնը. նոյնպէս գրեթէ էին և Յակովբ Պարսապետիցին Էջմիածնայ Սիւնոքի անդամները համախառն և համակամ: Իսկ եթէ յապիտակեալ միտք ունէր Զաւարէնացը, ինչո՞ւ հապա ինքն ամենէն յառաջ կը գրէր այս մասին ու կը խօսէր. և այս մեր դրածը հրատարակաւ խօսուեցաւ Էջմիածնայ պատկառելի սեղանի առաջը ի ներկայութեան բոլոր պատգամաւորաց, կաթողիկոսի ընտրութեան ժամանակը 1858ին Մայիսին մէջը: Ուրեմն սուտ է Պ. Փարսապետիցի բոլորովին, և իւր պատմութիւնն է երևայա կան անհիմն մտածութիւն, վանդի այս այնպիսի մին ճանարութիւն է, որ անտարակոյս է և անհերքելի:

Իսկ երկրորդ պարբերութիւնը, թէ «Զաւարէնը իւր անարժան, վարմունքներովը, ազգաստեղծ և Ռուսաստանը բարոյքը հանդուցեալ Ներսէս կաթողիկոսի ազգաբարձական ձեռնարկութեանց դէմ հակառակութեամբը, ու անոր անձին դէմ թշնամութեամբ վարուելով զամենքը զայրապայտեցեր էր և տակի եղեր էր ամենուն», այս պարբերութեանը դէմ մեր ոչինչ չպիտի գրենք. կը հրապարակուի ի հանդէս քննի ինքն երջանկայնչատակ կաթողի

քին գործոց պաշտօնէին խնդիրը ընդունեցաւ :

Աթէնքի խաղիկէնէսիս օրագիրը երկարօրէն կը գրէ 'ի վերայ աւագակութեանց , յափշտակութեանց և ուրիշ եղեւնութեանց որ կը դործուին Յունաստանի մէջ : Ասոնց պատճառը ուրիշ բան չէ , կըսէ , բայց միայն այժմեան կառավարութեան անհոգութիւնը , և մանաւանդ անյիշաչարութեան ակնկալութիւնը . քանզի այս եղեւնագործները՝ կերպիւ մը համոզուած են որ թագաւորը գալուն , անյիշաչարութիւն պիտի հրատարակէ բոլոր եղած անյայտ չարագործութեանց համար , ինչպէս որ 1833էն առաջ գործուած եղեւնութեանց թողութիւն շնորհովեցաւ երբոր Օթոն թագաւորը Աթէնք եկաւ :

Իւր հայրենեաց այս դժբաղդ վիճակին վերայ ցաւելով , յիշեալ լրագիրը կը մեղադրէ զկառավարութիւնը , որ անյիշաչարութեան յոյս տուած է և 'ի գործ դնել պիտի տայ զայն՝ նոր թագաւորին ձեռքը :

Յայտնի է որ վասն զանազան պատճառաց և յատկապէս բարեկամ խնդրոյն համար՝ Աւստրիոյ և Ռուսիոյ մէջ եղած քաղաքական յարաբերութիւնները ժամանակէ մը 'ի վեր ցրտացեալ են . վասնորոյ մեծ նշանակութիւն կը մատուցանեն բարեկամական այցելութեանը զոր բարձրագոյն կայսերազուն Արստանդիանոս Սեծ-Իսթըր մօտերս ըրաւ Աւստրիոյ վեհափառ Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսեր , որ մեծամեծ յարգանքով և բազում մարդասիրութեամբ ընկալաւ զՎրոյսի խորհրդակցները :

ԱՅՊԵՆՅԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՆՍՏՐԻՅԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Արստանդիանոս յաղագային աշխարհական երեսփոխանաց ընտրութիւնը օրինաւոր կերպիւ սկսաւ և կը շարունակուի : Յայտնի է որ այս երեսփոխանները ազգային Սահմանագրութեան տնօրէնութեանցը համեմատ , թաղական խորհրդներէն կը ընտրուին : Ահա անոնց մինչև ցայսօր ընտրեալ երեսփոխանաց անուանքը . որոնք հետեւեալ յարգու անձինքն են :

ԳՈՒՄԳԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ԵՎԵՂԵՑԻ

1. Սէրվիլէն Էֆէնտի
2. Աւրանեան Ստեփան Պէյ
3. Օտեան Գրիգոր Էֆէնտի
4. Երամեան Գեորգ Պէյ
5. Աղաթօն Գրիգոր Էֆէնտի

Դիւիտը , որ իւր կոնդակներովը լինի պատասխանատու , որոց պատճենները այստեղ պիտի դնենք , որովք պիտի հասկցուի Սարգիս կալիստոյտի առ Ներսիս կաթողիկոսը ունեցած յարաբերութիւնը , ու Ներսիս սէրը և վարկը առ Սարգիս կալիստոյտը մինչև իւր վերջին կենաց կէտը , ու որչափ պիտի թողունք ընդհանուր լրութեան ազդին : Պ. Փափաղեանցը չճանչնալով Սարգիս կալիստոյտը և չունի տեղեկութիւն նորա բազմաշխատ գործոցը որ առ Ներսիս կաթողիկոսը , սակայն վստահաբար ինքն ըստ ինքեան այսպէս կը գրէ , առանց ցուցանելու իւր հաւատարմութիւնը ստորագրելու . իսկ Ներսիս կաթողիկոսը՝ որուն ծառայած է Սարգիս կալիստոյտը մինչև նորա վերջին կենաց կէտը , բոլորովին տարբեր կը գրէ Պ. Փափաղեանցիցը . ուրեմն ո՞րն պիտի ճշմարիտ համարուի , Պ. Փափաղեանցը , որ Սարգիս կալիստոյտի գործոցը անձամբ ի մտնելին , թէ Ներսիս կաթողիկոսը , որ Սարգիս կալիստոյտի բոլոր գործոցը ահա անտես և և կը վայել իւրեան բազմաթիւ կոնդակներով , որոնցմէ մին բանի օրինակը այստեղ գնումներ լոկ ձայների և խօսքերի հաւատարմութեամբ համար :

ԿՈՆԳՐԱԿԻ

Ա.

Ի 18 Մայիսի 1851 ամի , առ Կոնգրէսի օրագրոյն Միլիտար Սինատիկէ Վ. օրոնցով , յաղագայ վիճակին խորհուրդովն Ս. Երանցի , միաւորեց ընդ վիճակաց Պատրիարքին Արստանդիանոսի :

« Ծանուցանեմք Ձերոյն պայծառափայլութեան , թէ « վասն այս գործոց ընկալար գիր 'ի Պատրիարքէն Կ. Պոլսոյ , որ հարցանէ զկամեալ , որում՝ դեռ չենք պաշտօնականաբար 'ի պատճառս մնալու հոգեւոր գործոց Կ. Պոլսոյ վերաբերելու առ մեզ խանգարման , զոր վասն « ուղղելու չունինք զոր ընդունակ հոգեւորական , ո՛չ « չլքնալովն , ո՛չ 'ի կիսով վիճակի Ռուսաստանի և ո՛չ 'ի « Տաճկաստան , որում մարթ իցէ աւելի զյանձնարարա-

6. Աղաթօն Մկրտիչ աղա
7. Եղադուպեան Եղադու Էֆէնտի
8. Զարգարեան Գեորգ աղա
9. Աւրանեան Յօհաննէս աղա
10. Փանոսեան Կարապետ աղա
11. Արշակ Յակոբոս աղա
12. Տօթեօն Ռուսիսեան
13. Աղաթօն Մատթէոս աղա

ԿԵՏԻԿ ԲԱՇԱ

14. Կորատունկեան Սիմօն աղա
15. Կարամաճեան Յարութիւն աղա
16. Թօթեօն Գրիգոր աղա
17. Մանիկեան մահմետի Մանուկ աղա

ԵՆԻ ԳԱՐՈՒ

18. Միհասեան Մկրտիչ աղա
19. Փափաղեան Գեորգ ամիրա
20. Սուրենեան Յօհաննէս Էֆէնտի
21. Սուրաբեան Գրիգոր աղա

ՍԱՄԱԹԻԱ

22. Երամեան Գեորգ Պէյ
23. Աւրանեան Ստեփան Պէյ
24. Սէրվիլէն Էֆէնտի
25. Փանոսեան Կարապետ աղա
26. Կեորգեան Արիկ աղա
27. Միհասեան Մատթէոս աղա
28. Օտեան Գրիգոր Էֆէնտի
29. Արշակ Յակոբոս աղա
30. Տէր Գրիգորիսեան Պետրոս աղա
31. Սահակեան Ս. Սիւս աղա

ՆԱՌԻԿ ԲԱՐՈՒ ԵՆԻ ՄԱՀԱԼԻ ՄԱՅՐԵԱՆ

32. Պալեան Սարգիս Էֆէնտի
33. Կարամաճեան Յարութիւն աղա

ԹՕՓ ԲԱՐՈՒ

34. Երամեան Երազմա՝ Պէյ

ԵՅՈՒՊ

35. Աւրանեան Ստեփան Պէյ

ՎԱԼԼԹԻԱ ՊԵՅՔՕՁ ՄԱՅՐԵԱՆ

36. Աւրանեան Ստեփան Պէյ

ԲԵՐԱ ԳԱՍԵՐ ՓԱՇԱ

37. Կորատունկեան Յակոբիկ աղա
38. Պուրունսուկեան Յակոբ աղա
39. Ռաֆայէլեան Տօթեօն Ս.
40. Դիսակ Ստրոս Պէյ
41. Եղադուպեան Յովհաննէս աղա
42. Իսթիմարաճեան Գեորգ աղա

« րութիւն , բայց 'ի Սարգիս վարդապետէ Զարդեանց , « որ հրամանաւ մերով անէ զգնորթիւն վիճակին Սատ- « րիստոյ , և սղատեմք զտրտեան նորա առ 'ի ստու- « բէլ 'ի Կ. Պոլսոյ . որում և յանձնեցի զպատմէն « Յարմանայ Սուրբանայն Տաճկաց հանդերձ խնդրա- « զրով առ վիճակաւ Սուրբանայն , առ 'ի հաւատարմութե- « տուեալ իրաւունք 'ի նախնեաց խրոյ . և յայնմամ « ունի տղան Հոյոյ մնալ ընդ իշխանութեամբ կաթող- « զիկոսին Լեւոնիստայ ըստ առաջնոյն և եկեղեցական « կառավարութիւնն բարեկարգելոյն » :

Բ.

Ի 10 Փետրվարի 1851 ամի համար 58 . « Դնորհու- « նակ Սարգիս վարդապետ և ասպետ Լեւոնիստայ զգրու- « թիւն ձեր 'ի 17 Յունվարի այս ամի համար 8 , և « միջնորդութեամբ խնամ հոգւոյ ընթերցեալ 'ի ըստ « առեւտրական 'ի Սինոյին և անդամաց վանքական կա- « ռավարութեան , գահութեամբ խնամ զԱստուծոյ վասն « պարգեւեց զձեզ բարեման մեզի սրբոյ Եկեղեցւոյ « հայրենեաց . ուստի և խնամ հարուստ յուսով 'ի վերայ « ձերում հանձնարարութեանց ձերաց վասն եկե- « ղեցական արժանաւոր կարգաւորութեանց ըստ վայել- « չական համադրական քրիստոնէական բարեպաշտու- « թեանց , որ 'ի դարաւոր ժամանակաց սկսեալ ցորդ « ևս գտանի անխնամ յամենից հոգեւորական կատա- « վարչաց . որով և ամենայն ազգ Հայոց ընդ ամենայն « տեղիս գտանի զրեւել 'ի բազում բարեաց և 'ի մի- « թարութեանց » :

Գ.

Ի 22 Յունիսի 1854 ամի համար 217 . « Բարեջան և « բարեման Սարգիս վարդապետ և ասպետ Զարդեանց : « Գիր ձեր առ մեզ 'ի 26 Փետրվարի ամին անցելոյ հա- « մար 75 , ընկալեալ յ8 Յունվարի հանդերձ տեւորա- « կաւ 955 սուրբի 58 կապիկ ծախսեցն ձերոյ յամի 1855 , « թէպէտ առաքումն ձեր գահաւորեցալ ստացելոյ և ծա- « խիւց 'ի համաձայն ընդհանրական կանոնաց սահմա-

43. Միհասեան Վարդապետ աղա
44. Մարկոսեան Գրիգոր Էֆէնտի
45. Թաղաւորեան Տօթեօն Ս.
46. Միհասեան Մկրտիչ աղա

ՊԵՇԻԲԱՇԱ

47. Տաթեան Յօհաննէս Պէյ
48. Պալեան Կարապետ ամիրա
49. Կեորգեան Եղադու Պէյ

ՕՐԹԱԳԻՒՂ

50. Արեւադեան Սարգիս աղա
51. Միհասեան Միհաս Էֆէնտի
52. Տամատեան Յակոբ աղա
53. Դանըմեան Յովհաննէս աղա
54. Երամեան Յովհաննէս աղա

ԳՈՒՐՈՒ ԶԵՐՄԵ

55. Գասպար աղա Կիւմիւշճի
56. Զիւսար , ՊՕՅԱՇԱ ԳԻՒՂ ՄԱՅՐԵԱՆ
57. Սուրաբեան Յակոբ աղա
58. Կեորգեան Յովակիմ աղա
59. Կեորգեան Գրիգոր աղա
60. Պէհլաւ Ումէտ աղա
61. Պէլլէրեան Յակոբ աղա
62. Օտեան Գրիգոր Էֆէնտի
63. Գրաւերեան Գարեթէլ աղա

ԻՍՊԻՒՍԱՐ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

64. Կեորգեան Աւետիս աղա
65. Կորատունկեան Սիմօն աղա
66. Ինիկեանցի Յարութիւն աղա (Գասեան)
67. Սարգիսեան Յարութիւն աղա

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ Ի ՌԱԳՈՒՆ

Հնդկաստանի մէջ Պիլմանի (1) կայսերութեան մայրաքաղաքը բնակող սակաւաթիւ հայերէն ոմանք՝ ազգասիրական և ուսումնասիրական ոգիէ շարժեալ , ժողովարան մի հաստատել են մօտերս , իմանալաւն Հայոց անուամբ :

Յիշեալ մեր համադրի եղբարց նպատակն է հայերէն լեզուաւ հրատարակեալ զլիւար լրագրութեց :

(1) Պիլմանի տերութիւնը , որ Պեհլաւայի ծովածոցին հարաւային կողմը կիցնայ , 8 միլիոնի ջափ ծովովորդ ունի , որոնք կուսպաշտ են :

« Նաւոր համալսարանական տուրքաւորութեանց , սակայն « 'ի մասին ձերում ճշմարիտ վարդապետական բնաւոր- « ութեանց վկայեցելոյ 'ի բազմամեայ ժամանակաց բանք « ձեր վասն արդեանց և ծախսոյ՝ միեւնոյն են առ մեզ ա- « մենահարապետ հաշուեցուցալ . զի հաւատարմեալ կմր « թէ են համաձայն տեւորարանութեանց , « Եղիցի ձեր « բան այդն՝ այդ , և ոչն՝ ոչ » :

Գ.

38ն Մարտի 1855 ամի . « Երեւան ծառայ քրիստոսի « : Առաւելուցին տառնաւորութեանց « պարգեւք բարեմանցին անձագործ հօր ողբի Յովհան- « նէս Մարտո-Պէյ Մանուկէյիտն ջրմուտանդու- « թեամբ հոգւոյ խնայ սիրեցելոյ . . . : Հարապետ մեզին « եկեղեցւոյ Հայոց Սարգիս վարդապետ Զարդեանց « ողջամբ ժամանեալ առ մեզ յորմէ լուեալ վասն « ցանկալեան մեզ յաղագայ ձերում որպիսութեանց , « գահացար զԱստուծոյ : Սարգիս վարդապետ ըրի « վասն կալիստոյն օժեղոյ , ըստօրում բայց 'ի նման « յայժմեան ժամանակի վասն եկեղեցւոյ Հայոց կամ « վասն ազգի և կամ վասն Լեւոնիստայ , ո՛չ զի բան զնա « անձն յուսով » :

Ե.

Ի 14 Յունիսի 1848 : « Երեւան ծառայ քրիստոսի . . : « Կոնստանտնուպոլի Հայոց Վրաստանաց զրեմ , զի չնոր- « տեալ Սարգիս վարդապետ Ստանանց սուրբ Աստու- « ծածին վանաց , որպէս ծոցածին արժանաւոր իւրումն « կրչման . ուստի յայնմ զիւր վարդապետական կո- « ճառն իւրով սրտականց ցանկութեամբ ազգական « բարեաց , կարողացեալ է ըստ յաջեցելոյ Տառն տա- « ճարի յիշեալ սրբոյ վանից սկզբնաւորել անդէն զու- « տեւորան մանկանց Հայոց յամի 1845 :

Զ.

Ի 17 Մարտի 1856 ամի համար 99 , 'ի պատասխանի զրութեան աշխատական Սարգիս Միլիտարեան . « Գրու-

բաժանորդ գրուել և ընթերցողները յիշեալ թանգարանին մէջ, նմանապէս կը փափագին հետ դնել ձեռք բերել ազգային արժանաւոր նորաստիւ մատենաները և անոնցմով զարգարել իրենց նորահաստատ թանգարանը :

Թանգուհէն ներկայ տարւոյս Յուլիսի 1-13էն դրուած նամակ մի, զոր անցեալ շաբթու ընկալաք, այս ազգասիրական լուրը կը հաղորդէ մեզ և միան դամայն կը խնդրէ 'ի մէնջ որ յուղարկեմք յանուն յիշեալ թանգարանին հայերէն լեզուա հրատարակեալ զլիաւոր լրագրութիւնները և զանազան նորաստիւ ազգային մատենաներ :

Ապաքէն Թանգուհէն մեր համազօր եղբարց այս աւանդաւորական ընթացքը և այս սիրալիր միտքն ունիւթիւնը մեծի զովութեան արժանի է. և սիրելի է մեզ յուսալ թէ պիտի յարատեւ ու յաջողութեամբ պիտի պսակուի :

ԿԱԼԱՍԹԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Այս մայրաքաղաքին մէջ, ինչպէս յայտնի է, երկու հայերէն լրագիրք կը հրատարակուին վիճաբար : Առաջնոյն անունը Եղբարցական է և 'ի լոյս կը ընծայուի վերադարձութեամբ յարգոյ պարոն Եղբարցական Եղբարցական : Երկրորդը կը լուծուի Երեւանի Հայերէն Լրագրութեան անունով, որուն վերաբերուին է յարգոյ պարոն Յովսէփ Լ. Սէթեան :

Այս երկու լրագրաց մէջ 'ի սկզբանէ անտի ստատիկ վիճարարութիւնը, կոխը և ասեղնութիւնը պակաս չեղան, ինչպէս զգալիաբար այսպիսի ազգապաշտական կոնքերը քիչ կամ շատ սաստկութեամբ ամեն տեղ անպակաս են ազգային լրագրաց մէջ. հետեւաբար փոխանակ օգտակար ըլլալու, այս թերթերը խոտմութեան և երկարատեւութեան առիթ կուտան 'ի մէջ Հայ ժողովրդեան այն քաղաքաց, որ կը հրատարակուին, և մեծ ցաւ կը սրբապաշտեն ճշմարիտ ազգասիրաց սրտին :

Կալիպթայէն հասած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն մեզ թէ Եղբարցական վերադարձութեան 'ի դատաստան կանչուեր է 'ի վերադարձութեան Երեւանի Հայերէն Լրագրութեան, 'ի պատճառս վատահամբաւի նամակի միայն որ հրատարակուեր է Եղբարցական 42 թուոյն մէջ ընդդէմ պարոն Յովսէփ Լ. Սէթեանի : Եւ որովհետեւ այս նամակը ստորագրուիւն չուներ, յայտնաբեր ըստ իրեն Եղբարցական վերա-

դարձին վրայ մնաց, և ըստ անգղիական օրինաց դատարարեցաւ երեք ամիս բանտը մնալու և 500 ուլի (50 անգղիական լիւր) տուգանք վճարելու :

Եղբարցական պատուական լրագիրը 'ի թուոյն մէջ որ 'ի ? Օգոստոսի, հետեւեալ կերպիւ կը պատմէ իւր դատարարութեան այս վճիռը :

Անցեալ ուրբաթ օրն մեր դատն յառաջ եկաւ, սա, կայն նոյն օրն չէր ընթացաւ այլ 'ի շաբաթ առաւօտուն, որ դատարարն համադրուելով 'ի վկայութեանց քանի մի հայազգի պարոնաց և լեւելու և 'ի նոյն իսկ Յովսէփ Լ. Սէթեան, թէ այն չորրորդն հարցն 'ի 42 թիւ Եղբարցական լրագրութեան իւրն է վերաբերելի և ոչ այլում, վճռեց դատարարն որ մեր երեք ամիս բանտումն մնամք, և 500 ուլիք և տուգանք տանք այդ վատահամբաւութեան նամակն հրատարակելու համար :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կոստանդնուպոլսէն եկած նահանգական առաջին հրահանգին տնօրէնութեանցը համեմատ, մեր գերապատիւ տէր Պօղոս սրբազան արքեպիսկոպոսը ամսոյս 12ին չորեքշաբթի օրը քաղաքին առաջնորդաբար 'ի ժողով դումարեց նախորդ ազգային երեսփոխանները : Ասոնց մեծազոյն մասին հաճութեամբ, օրինաւոր կերպիւ կազմուեցաւ Օգոստոսի Ժողովը (2) որ բաղկացեալ է հետեւեալ յարգոյ անձինքներէ.

- Պարոնայք
- Վ. Էման Սիմոն,
- Խաչատուր Յոհաննէս Լաքիզեան,
- Կիրակոս Լաքիզեան,
- Յոհաննէս Կոպարեան,
- Ստեփան Ս. Մանուկասեան,
- Տէր Յոհաննէս Չիլիճեան,
- Տէր Ստեփան Կիւլիճեան :

Այս ժողովը՝ նախագահութեամբ մեր սրբազան Առաջնորդին, իւր առաջին նիստին մէջ իրեն ատենագիրք ընտրեց Եղբարցական Զարեան պարոն Ստեփան պատուելին, որ հայկաբանութեան դասատու է Մեսրոպեան և Հովսէփեանց վարժարանաց մէջ :

Օգոստոսի Ժողովը դարձեալ նոյն նիստին մէջ, իւր անգամայն մեծազոյն մասին հաճութեամբ ընտրողական ժողովը հաստատեց, որուն անդամներն են

(2) Մեր նախընթաց բուլոյն մեզ, սխալմամբ, երեսփոխանական ժողովը պիտի կազմուի գրած ենք, փոխանակ ըսելու Օգոստոսի ժողովը :

« Թիւն ձեր առ. մեզ յիշատակելու ընկալեալ ամսոյս 8ն »
« և ընթերցող արժանաւոր մատարութեամբ, զոր »
« զայն ո՛չ որպէս դանդաղագիր վասն զրկանաց ձեր 'ի »
« պարզաւոր Սարգիս Կալիպթայէն հարաւատե՛ սրբոյ ա »
« րաքերական եկեղեցւոյ Հայոց և մեր, այլ որպէս ամ »
« բաստանական գրութիւն յաղագս Կորուն Սրբազնու »
« թեան իմանելոյն 'ի տան Մալիպարոնի Հախումեանց »
« ձեզ քննարկելու, ըստ ձերում այս գրութեան : »
« Մեր գնաւ առաւելաւ ձեռք որպէս հարաւատ մեր և և »
« կեղեցւոյ և ամենայն միտքանոց մերում հայրենի »
« ազգի, յաղագս վերաբնութեանց կոնստանդնուպոլսեան »
« կոստանդնուպոլսեան և ամենայն քրիստոնէական բարե »
« կարգութեանց մերում ծայրազոյն վերադարձութեանց »
« յանձն եկելոյ. որոյ կալիպթայէն անունով Ստեփան »
« հրաման բարեպաշտութիւն գործադրութեանց յա »
« մենայն գործն, յանձնեցաւ իմն առ 'ի մէջ 'ի 1846 »
« ամէ հետեւ այդ 'ի Վարդապետ 'ի Կոստի 'ի Դատարար »
« 'ի լոյնածոց վիճարկման, յԱստուրական և 'ի »
« Բնաւորաբար, զտանի Զատաղովնեցւոյ յամենայն միտ »
« բանութեանց իւրաքանչիւր վիճակաց, յորոց իւրա »
« քանչիւրքն ևս աղբրան զմեզ կարգել վիճակաւոր ինք »
« եանց »:

Յիշատակելու 1846 ամի համար 286, առ ժողովուրդս մայրաքաղաքին Մոսկուայ : « Ստեփան վիճարկման մեր »
« զհարաւատ մեզին սրբոյ առաքելական եկեղեցւոյ »
« ազգի Հայոց և զԲնաւորաբար տուեալ հովիւն, զարարի »
« և զհաւատարկման ծառայն Աստուծոյ զՍարգիս արքե »
« պիսկոպոսն Զաւարկանց »:

Արեւելեանք որ Վ. Փափազեանցը այս կոնդակները աւելարարութեամբ կարգոյ և բոլոր բառերը մտադրութեամբ որոնց, ու լուսաւն հասկանայ, թէ Զաւարկեանց Սարգիս արքեպիսկոպոսն այս կոնդակները և մակղիւնները ստացած է քրտնաջան ու անձամբ վատաւար, և ո՛չ թէ ընծաներով. այն է լիմնիւ, ձկնապտիւ, չաբարիւ, թէ իսկ, ինծարով, տանձով, ոսկեղն և

ազնաւորեալ անձինքներով. վասնից Ներսէս չունէր այդպիսի փծուն և գեղջուկ հոգի կառավարութեան որ նոյնատեղ պատկեր իւր հաւատարկման ծառայն արժանաւորութեան, և այդպիսի ընծայաբաններին հաւատարկման զրկել և ճանաչել և նոյն ընծայքը շուկաներում վաճառած պիտի ընդհատուի զարձակեալ իւր ազգականներին մատակարարել : Արեւելեանք դեռ ևս այն գրութեանց պատճենները, որոնք որ արժանաւորութեան Ներսէս Կալիպթայէն 1846 ամի յիշատակ համար 220 թիւի վրէջն գրեւ է վասն Սարգիս արքեպիսկոպոսի Զատաղովնութեան և հաւատարկութեան մասին ներքին նախարարութեանցը, Սերգէի Ստեփանիւ Լանկային, Գրաֆ Օրովին, Կիւպա Բարխամիսիւն, Կիւպա Միլիւի Սիւմնովիւ Վրոնցովին, ներքին խորհրդական ատենագիր Ռուբինովին ու Ստեփան Գեղեցիկ գործադրութեան Սարգիս Զաւարկանց ևս :

Այսպէ՛ պիտի ասեմք, թէ լոկ ձոյներն և խօսքերն հաւատարկութեան մասին կը գրէ Ստեփան թէ՛ որ վաղ վարկուն է 'ի հաւատարկութեան մասին և 'ի փոքրկայն : Արեւելեանք թիւթեամբ չէ՞ Պ. Փափազեանցը, որ չուտով հաւատարկութեան խօսքերն, գրեւ է իւր անհեթեթ պատմութեան : Արեւելեանք չպիտի փոքրկայն Պ. Փափազեանցը, երբոր այսքան անհեթեթի վկայութիւնները իւր պատմութեանը ներհակ գտնէ :

Արեւելեանք գտնուել են այդպիսի յոյժ ասկաւ խօսողներ. բայց որոնք, հաւատարկաց ազգատեաններ, ընչաբար թափառականներ, զիմաւար ազգատեաններ, որոնք չկարենալով գտնել իւրեանց մտացը համեմատ տեղի Զաւարկեանց անհեթեթի սրտի մէջը, չկարենալով նորա ձեռովը քերել ազգի ճակատիցը հաւատարկութեան դարձաւոր կնիքը, և նորա սրտի մէջ արմատացած Լուսաւորչու կրօնը, վասնորոյ սկսեցին իւրեանց տկար զրջովը, խաւարասել միջոցներով և անաստաղիկ նամակներով վատահամբաւել նորա անունը, որ կարողանան իւրեանց նպատակին հասնել, իւրեանց

հետեւեալ յարգոյ պարոնայք,
Յոհաննէս Պալապանեան,
Յոհաննէս Սարգիսեան,
Սարգիս Սարգիսեան :

Այս ժողովը՝ նախագահութեամբ մեր առաջնորդին և Օգոստոսի Ժողովին առաւել մի անունով, ընդամենը հինգ հոգի պիտի ըլլան, և պիտի աշխատին ընտրողաց ցանկը շինելու, որպէսզի օրինաւոր կերպիւ կազմուի թաղական խորհուրդը :

Օտար տէրութեանց հպատակ և հիւսիստոաց թաղական եղող ազգայինները, որոց թիւը 27-30 հոգի կը հասնի, ըստ տնօրէնութեանց ազգային վաւերացեալ Սահմանադրութեան, հրաժարեցան 'ի մասնակցութենէ ազգային այս խորհուրդին :

Արեւելեանք նախընթաց թուոյն մէջ ծանուցեցին, թէ 'ի վճիռի շայնց եկեղեցւոյն տէր Յոհաննէս քահանայն Իզմիր դալով, 80 օսմաննան լիւսայն չափ ժողովեց 'ի նպատ շինութեան յիշեալ եկեղեցւոյն :

Այսպէ՛ կը ծանուցանեն մեզ, թէ Իզմիր գաւառի կեսարացի արժանաւոր Հայ վաճառականներն ևս, 'ի նպատ նոյն շինութեան 2519 զուտուշողը դաւժողութեւն են մէջնորդին, և այս գումարը շուտով պիտի հասցնեն վերոյիշեալ տէր Յոհաննէս քահանային :

Յայտնի է որ անցեալ տարի թատերադրութեան փորձ մի եղաւ Գրապիզոնի Հայոց մէջ, որոնք մեծ համակրութիւն յայտնեցին այս օգտակար և զուարճալի թատերադրութեանց : Այսպէ՛ կը լսեմք թէ յիշեալ քաղաքին մէջ մասնաւոր ընկերութիւն մի կազմուեր է, և ձեռք պիտի զարնէ այնպիսի թատրոն մի հաստատելու, որպէսզի շարունակ 5-6 տարի տեւէ :

Արեւելեանք մեզ յիշեալ ընկերութեան այս ազգօգուտ ջանքը, որ առանց դժուարութեանց չէ, յարատեւ ըլլայ և յաջողութեամբ պսակուի :

Կազմե՛ տ' Օկսպուրի կոչուած օրագրութեան մէջ հետեւեալ յօդուածը կը կարդամք :

Գարոյցական նոր տարիին սկսեալ, Հայոց լեզուի և Հայոց գրականութեան ձրի դաստաւարութիւն մի պիտի ըլլայ Զէրնովիչ քաղաքին (5) ուսումնարանը : Այս պաշ-

(5) Աստրիկայ վիճակաց մեզ, Պոքրովնա նահանգին մայրաքաղաքն է, որ 7000 բնակիչ ունի. եւ ուր փիլիսոփայութեան եւ Աստուածաբանութեան արքունի ուսումնարան մի կայ :

նման տնօրէններ և անմիտներ ձեռովը : Այսպէս վարուեցան այդ անձինքը նաեւ երջանկալիաւորապէս Ներսէս Կալիպթայէն հետ և իւրեանց աղճատ գրութեամբը վրադարձին կրանելի Հայրապետը. որոց գրութեան օրինակը առած գրեւ է իւր կոնդակի մէջը 1849 ամի յիշատակ համար 9, առ աղտուական Գալիպթայէն խնդրեցան, որ 'ի Տիւրքիս. որոց մէջը թէ քանի՞ քանի՞ զաղբիւր բառեր և բաներ կը գտնուին՝ գրեւ է ստակալի : Ուստի մենք նոյն խօսքը չկատարելով և նոյն թիւթեան սկզբունքը ուսումնարանիցը ջնջելով ստեղծեցանք 'ի վկայութեան որոց կը գտնուի այստեղ դարձեալ Ներսէս Կալիպթայէն իւր անհեթեթի քանի մի խօսքը, որ գրեւ է 'ի 1846 ամի Օգոստոսի 15ն 'ի տարի Լիւմանի համար 185, առ հոգաբարձուան Ներսիսեան զարդոյն : « Դատարար տնիւր դարձուցանելու ձեռք 'ի թիւթիւր զհա »
« րազանս սրբոյ եկեղեցւոյ և մեր և ամենայն միտքա »
« նութեանց միտքանց՝ զնորհալարը Սարգիս Կալիպթ »
« պոսն Զաւարկանց »: Եւ 'ի 27 Օգոստոսի նոյն ամի գրէ »
« առ նոյն հոգաբարձուան թէ՛ « Խնդրեմ հանձնարար ըղ »
« զուշտութեամբ դատեն Ներսէսեանց, թէ ընդէ՛ր իցեն »
« տարածեալ այսպիսի անարժան մերում ուսումնարա »
« նի չարահամբաւ լուրք, և մեզ հոգ կայցուք փութա »
« յուցանել զՍարգիս սրբազան Կալիպթայէն ասպա »
« յայտնայնեղ զմեզ և զձեզ և զամենաստորբ առաքելու »
« կան եկեղեցւոյն »: Տէն « 'ի Տեսութեան ուսումնարանին »
« Հայոց, տպեալ 'ի 1861 ամի երես 95 »: Այսպէս չարա »
« համբաւ լուրերը, ուսումնարանիցը մերժելու և հերքելու »
« պատճառաւ վատահամբաւեցաւ Սարգիս Կալիպթայէն »
« մէկ քանի անարեւելիքներ ձեռքովը, որ իւրեանց իւր »
« եանց ստույթիւնը և անարժանաւորութիւնը ճանաչելով »
« միշտ անատորազիւ նամակներով ժողովուրդը խաղա »
« թեան քամով յուզելն չէին զաղբեր. ապա թէ ո՛չ »
« պայազատ իշխաններ և սոսմական երեւելոց չորհա »
« կալութեամբը լիւր կը գտնուի Ներսիս Կալիպթայէն »
« տէր Մատթէոս Կալիպթայէն զլուսնաւոր »: 'ի վերայ

տօնը յանձնուած է Հանգիւնդի պատուելիին, որ Վե. նետկոյ Միսթարեանց Միաբանութեան քով սովորած է հայերէն լեզուն: Յիշեալ վարժարանին աշակերտ չե. զօղներն ևս, եթէ կուզեն, կարող պիտի ըլլան ներկայ գտնուիլ այս դաստիարակութեան:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ՝ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կայսերական հրովարտական, եկամտից վաղեմի տեսուչ Դեմիֆէր փաշան՝ Պրուսայի կառավարիչ կարգեցաւ փոխանակ Նեմեզ փաշային:

Ըրդարութեան բարձրագոյն ատեանին անդամ Քեբրիս Էֆենտին՝ Նեմեզ փաշային անուանեցաւ: Պոստիայի մէջ նախորդ կայսերական գործակալ և մայրաքաղաքի բարձրագոյն ատեանին անդամ Օլիա Պէյը՝ հասկի Նեմեզին անուանեցաւ:

Թուրքաստանի մարտատանց ընդհանուր վերա. տեսուչ Քեանի փաշան՝ Օսմանիէ կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը ընկալաւ:

Հեռագրութեան նոր գիծ մի մօտերս պիտի հաստատուի Պաղատի նահանգին մէկ կողմէն մինչև Պարսից սահմանագլուխը: Այս նոր գիծը պիտի շարունակուի մինչև Պարսից ծովածոցը և անկէց ներքնածովեան պարանի մը միջոցաւ պիտի կապուի Հնդկաստանի հեռագրական գիծերուն հետ: Ուստի կը յուսացուի թէ մինչև տարի մի, Թուրքաստանի և Պարսկաստանի ճանապարհաւ Հնդկաց երկրին հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնը կրնայ սկսիլ:

Մայրաքաղաքի Ռուսաց դեսպանատան առաջին թարգման մեծարդոյ քիւր Լեբիբօբուլուն՝ անձնական տկարութեան պատճառաւ, իւր բարձր պաշտօնէն հրաժարելով, Ռուսաց օգոստոսի կայսրը հաճեցաւ սուրբ Սթանիսլաւի ասպետական կարգին մեծ ժա. պաւէնը շնորհել անոր՝ հանգեալ դրամական նուէ. րով մի, որուն գումարը 10 հազար ռուպլի կը հաս. նի: Բաց յայտնանէ տարեկան երեք հազար ռուպլի վարձք սահմանեցաւ, զոր մինչև մեռնելը պիտի ըն. դունի Ռուսիոյ կայսերական դանձէն:

Հայտնի է որ Կոստանդնուպօլսոյ կղերական 20 աղային երեսփոխանները արգէն ընտրուած են: Այս մայրաքաղաքի աղային աշխարհական 80 ե. րեսփոխանաց ընտրութիւնն ևս գրեթէ լմացած ըլ. ւալով, ամսոյս 20ին ուրբաթ օրը ամենքն հրաւիր. ուած են ի պատրիարքարան: Ուր նախագահութիւն

այսր ամենայնի Սարգիս եպիսկոպոսը իւր մեծագործ ազգասիրութիւնով և իւր պատշաճաւ պարտերը ճշ. մարտութեամբ կատարելով, ոչ միայն Ներսէս կա. թուղիկոսին էր հաճել և սիրելի, ինչպէս կը տեսնուի իւր կոնդակներէ մէջը, այլ ամենայն տեղ հնչած է նո. րա բարի համբաւը ազգասիրաց և Աստուածամորաց մօտ զորս մի առ մի թուելը աւելորդ կը համարուի, և անհա. ճոյ նորա անխառն ընտրութեանը: որոնք կարծեմ չեն զանխուլ նաև Պաշտօնակ միւր սիրելի եղբայրները: Ինչպէս վրայուսէ և ներկայ կաթողիկոսի կոնդակը՝ զոր գրած է Պօղոս առ նոյն Սարգիս եպիսկոպոսը իւր ընտ. րութենէն ետքը ի 1859 ամի ի 15 Մարտի. զորոյ օրի. նակն այստեղ գտնուին ի վկայութիւն: «Պարս արժա. «նստատու եղբայր, ի վաղ ժամանակաց հետէ հոգե. «ծանօթ էք մեզ շնորհօք շնորհոյն սրբոյ և համրու գրա. «սէր, ուսումնասէր և ազգասէր բնաւորութեանց ձերոյ «ի բողոքով ամաց հետէ հոգեւ հարեալ յայտնի կող. «մանս բազմիցս լուծալ եմք և ծանօթացեալ, և ուրախ «լուստարապայման իմն խնդրութեամբ, զի քահանայա. «պետն երկնաւոր ի շնորհս երևաւ սուրբ Ղուստոսին «մերոյ ոչ անպակաս առնէ պատաստարկ պաշտօնակա. «տար քահանայս եկեղեցւոյ, սրբալի էք դուք: և ա. «ղօթս արարեալ եմք և առնեմք անդադար զի զնմանիս «ձեր Սրբաշնորհութեան մի պակասեցուցէ, այլ յաւել. «ցէ և բազմացուցէ ի փառս անուան իւրոյ և ի պար. «ծանս սրբոյ եկեղեցւոյ»:

Արդ մենք մեր խօսեցածի հաստատ ու անժխտելի ապացուցութիւնները գրինք, ու կը լաւհանջենք Պ. Փա. վաղեմանցիցը, որ նաև իւր խօսեցածի ապացուցութիւն. ներք յայտնէ: ապա թէ ոչ մենք նորա իւր պատմու. թեամբը հանգեալ պիտի ճանաչեմք ստալիսս, անհիմն, եղբրուաբար և երազապատու, կարճամիտ և զիւրա. խար, և պիտի ցաւեմք, որ այն քերուշ մանուկները նորա պատմութիւնը կարգաւոր իւրեանց բարոյականու. թիւնը պիտի տրեն, որ մեծ ցաւ է որդեւոր ծնողաց:

Տիկիս, 22 Նոյեմբեր 1862:

Յ. Ս:

ամենապատիւ Տեղապաշ սրբազանին, ընդհանուր ժողով պիտի ըլլայ հարկաւոր եղած ազգային տնօ. րէնութիւնները ի գործ դնելու համար ըստ Սահ. մանագրութեան:

Անցեալ շաբթու մայրաքաղաքիս հումեաղաւան Հայերը իրենց պատրիարքարանը գումարուեցան և մէջէն յանձնաժողով մի կազմեցին: որպէսզի հոմեաղաւան ազգային գլխաւորաց ցուցակը շինէ: Այս գլխաւորաց մէջէն 10 հոգի պիտի ընտրուի և անոնց պիտի յանձնուի, կըսեն, պատրիարքարանին գործքերը, մինչև որ հոմեաղաւան մեր համագոր. եղբարց համար Պատրիարք մի կարգուի:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԵՌԻՔԻ

Զմիւռնիա, 21 Սեպտեմբեր:

Ըստ խնդրոյ մեր վեմափայլ կուսակալին, կը փու. թամբ հետեւեալ Սեմ-Երզրուսական նամակը հրատարակելու ի տեղեկութիւն հասարակութեան:

ԲԵՐԶԵՐԿՈՅՆ ԴՈՒՌՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՊԱՇՏՈՆԱՍՈՒՆ

ԹԻԻ 148

1 Սեպտեմբեր 1863:

Առ վեմափայլ Ահմա փաշա, ընդհանուր կա. ռավարիչ նահանգին Չ. Պիւնիոյ, և այլն, և այլն: Վեմափայլ Տէր:

Պատիւ կը համարեմ անձնա ծոնուցանել ձեզ զընդ. ունելութիւն նամակն ձերոյ զոր գրեցիք ինձ, ծրարե. րով ի նմին զցուցալը անուանց զմիւսնայի յարգելաց, որ իրենց սովորական առատաձեռնութեամբ 110,000 զուտուշ նուիրեցին ի նպատակ և ի միսթարութիւն այն իրաւակաւ՝ որոնք անցեալները զոչ եղան Ուստոյ մէջ պատահած երկրաշարժին:

Կը պարտաւորեմ իմաց տալ ձեզ, որ Ձեր փեմութեան նամակը և յիշեալ ցուցակը օգոստոսի Սուրբանին ա. չայ ներքե զրուեցան: Նորին Վեմափայլութիւնը մե. ծապէս դոչ եղաւ Զմիւռնացւոյ այս ազնուական զգաց. մանքն և կայսերական յատուկ խրատով մի հրաման տուաւ որ նոյն ցուցակը հրատարակուի Թագավարի Վա. քայա կոչուած տէրութեան լրագրին մէջ, նամապէս ուրիշ զանազան լրագրութեանց մէջ:

Մեր օգոստոսի Վեմափայլին կամեցը համաձայն, առաջակցիս կողմէն զվեմութիւն ձեր որ հոգ տա. նիք Նորին կայսերական Վեմափայլութեան բարձր գո. հունակութիւնը յայտնելու այն անձանց, որոնք հաճե. ցան մամախիցը ըլլալ այս մարդասիրական գործոյն:

Ընկալարուք զհաւաստիս խորին յարգանայ իմոյ: (Ստորագրեալ): ՅՈՒՍՏ

Անցեալ շաբթու, Սեֆիա-Մեմբեր կոչուած օսման. ան պատրիարքական կողմէն Միսթարին հասաւ Խզմիւր մեծարդոյ մօսի Սիւնէ քարթիկէնը, որ օսմանեան կայ. սերութեան փայտաներուն և ծովեղերեաց լրագրեաց ընդհանուր տեսուն է:

Յիշեալ գործունեաց պաշտօնատարին հոգատարու. թեամբը, մեծ ու պատուական լրագրները գրուեցան Խզմիւր ծովածոցին մօտքը շինուած բերդին առջև, Հէրմոսի (Կէտիզի) աւազուտին վերայ, Յոսայի մօտ Մէրմիւնի հրաւանդանին վերայ, նամապէս Քիւսի և Միսթիլի անձուկներուն մէջ:

Այս լրագրեաց շնորհիւ, տարալոյս չկայ թէ յիտ այտորիկ նուերը՝ յիշեալ ծովեղերներէն անցնելու ժա. մանակին, աւազի վերայ նստելու վտանգը պիտի չու. նենան թէ ազգի զգո. շուրթին ընեն:

Յայտնի է որ այս վարժաներուն և լրագրեաց համար, Խզմիւրի նաւահանգիստը մտնող և ելող մեծ և պղտիկ ամեն նուերը, իրենց մեծութեան չափուն համեմատ, որոշեալ տուրք մի պիտի վճարեն: Ուստի այս տուրքը ժողովելու համար, քաղաքիս Առողջութեան պաշտօնա. տան քով բարձրագոյն հրամանաւ գրասենեակ մի հա. տատուեցաւ: որուն տեսչութիւնը յանձնուած է Պա. պայեան յարգող Կարապետ Էֆենտին, որ հաստան վեմապաշ Զօհանէս-Պէյին թուն է և անցեալ շա. թու հասաւ ի կոստանդնուպօլսոյ:

Մեծարդոյ մօսի Սիւնէ քարթիկէնը՝ նախ քան զմեկ. նիւն ի Զմիւռնիոյ, պաշտօնական կերպիւ ներկայացուց զյիշեալ ծովահանակ խոհմ տեսուչ մեր ընդհանուր կառավարիչ Ահմա փաշային և քաղաքիս գլխաւոր հի. պատուաց, յորոյ մարդասիրութեամբ ընդունու կցաւ:

—Պաղարկացւոյ կայսրը բարեհաճեցաւ Պատուել ի

զէնի մեծ ժապաւէնը շնորհելու վեմափայլ հայկազուն Տափու Փաշային, որ լրանանու կառավարիչն է:

—Կայսերական հրովարտական, մեծաշուք Եանիս Սէզամի Էֆենտին՝ Բարձրագոյն Պրան քով երեսփոխան (քափուքէհիս) անուանեցաւ նոհանգիս ընդհանուր կառավարիչ վեմափայլ Ահմա փաշային:

—Քիւսէն հասած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ ապահովութիւնը և անդորրութիւնը վերահաստատուեր են յիշեալ կողմոյն մէջ:

—Ամսոյս 7ին ցորեկը սոսկալի հրկիցութիւն մի սա. տահեցաւ ի Պրուսա: Կրակը Սէթպաշի բաւած թա. ղէն կը լեւոյ լանիլուպէս տարածուեցաւ ահաբէն կեր. պիւ, և հասած օգնութիւնները կարող չեղան անոր ա. ռաջը առնելու:

Ամենէն շատ վնասը մեր աղայոցն էր: վնասիկ Հայոց եկեղեցին, չորս դարատուն և 500 տուն հոյ ճարակ եղան: Հոմեալան Հայոց մէկ եկեղեցի, մէկ դարատունը և 16 տուն այրեցան: Նամապէս օսմանեան 6 միկիթ, 2 դարատուն և 12 տուն այրեցան: Ատոնցմէ ի զատ 5 մետարսի գործարան 65 խանութ և ուրիշ շինուածներ մոխիր դարձան:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս հրկիցութեան վնասը խիստ մեծ է և 1500 ընտանիքէն աւելի առանց ապաստանա. րանի և առանց ապրուստի մնացած են:

—Ուրախ որտիւ կը ծանուցանենք, թէ Համբաւարի Ռուսիոյ կոչուած պատուական լրագրը դարձեալ սկսաւ հրատարակուիլ յօգուտ և ի պատիւ Հայոց աղբին:

Թէպէտե անոր բաժանորդաց թիւը մինչև ցայսրը ընդունեն 54 հաւած է, այսու ամենայնիւ այս թեւ. թին յարգող խմբագիր պարոն Զ. Մսերեանց ուստ մեա. կան աղբիւ երկուստեք՝ աղբասիրական ողբի շարժ. եալ, արժան համարել և շարունակել հրատարակու. թիւն իւր լրագրին, յուսով թէ ինքնակամ բաժա. նորդաց թիւը օրէ օր պիտի աւելնայ և ազատ պիտի կա. ցուցանէ զինքը ի վնասակրութենէ:

Կը պարեմագրեմք ի բոլոր սրտէ որ յիշեալ յարգոյ խմբագրին ակնկալութիւնը յաջողութեամբ պատուի և աղային ուսումնասէրներէն օրինաւոր քաջաւորութիւն գտնէ, որուն արժանի է ըստ ամենայն մասին:

Համբաւարին Օղոստոսի 5 թերթը այսինքն 44 թիւ. ւը երէկ ընկալաւ ի Մոսկուայէ: Անոր տարեկան գինը 6 արծաթ ռուպլի է կանխիկ վճարելի, և ուզողը կրնայ բաժանորդ գրուիլ Սըլաւուսայ խմբագրին մօտքը:

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

Լուսանկար—պատկերանան Թադիկեան պարոն Պօղոսին աշակերտներէն մեկը, պարոն Գրիգոր Զարի Քեփրպաշեանը իմաց կուտայ հասարակութեան քէ իւր տանը մեջ, որ սուրբ Ստեփան ճաւ եկեղեցւոյն մօտն է, լուսանկար պատուական կենդանագիրներ կը ճանեն ածանցիկներով եւ միանգամայն խիստ նման: Ուստի կը յուսայ քէ ազգային յարգող պարոնայք եւ տիկնայք պիտի բարեհաճին պատուել զինքը՝ իրենց կենդանագիրը քաջել տալով քէ մեծ, եւ քէ՝ այցելու. քեան քրոջ վերայ:

Պարոն Քեփրպաշեանը կը խոստանայ ամեն ջանք ի գործ դնել, առնիքն զիմօգները գոճ ընելու համար:

ԳԼԴՏՆԻՔ ՓԵՐԻՋՈՒՆ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ի ճիւղ արարուածս եւ ի մետասան պատկերս:

Ի Չ. Պիւնիոյ, ի տպարանի Տէտեան, 1863:

Այս պատուական բարեբաղնիքն, որուն ճեղի. ցակն է հռչակաւոր Էօմեն Սիւ վիպասանը, բարգւա. նած է յարգող պարոն Հ. Յակոբ Տեփեան ի լեզու հայերէն աշխարհաբար, համառօտելով զայն ըստ արժանեւոր: Յարգող բարգւաճիցը կը յուսայ քէ քի. րով պիտի ընդունուի իւր այս աշխատասիրութիւնը, որ գրօսայի եւ միանգամայն կըրական է:

Կը վաճառի Խզմիւր Տեփեան տպարանը, եւ ի կոս. տանդուպօլիս գրավաճառ Մարգարեան պարոն Յա. րութիւնին խանութը, որ ի Սեփանը:

Դիւն 2 Ֆրանք 50 սանցիմ:

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,

Դ. Դ. Դ. Պաղարկաւ: